

Posudek diplomové práce

Motivy a důsledky „velkého teroru“ v SSSR 1936-1938 v historické diskusi.

Mikuláš Černý

Práce usiluje o shrnutí výsledků dosavadního historického výzkumu sovětského teroru ve druhé polovině 30. let minulého století a zamýšlí popsat hlavní myšlenkové trendy. Čerpá přitom z osmi děl o sovětské meziválečné historii, které předkladatel práce v úvodu označuje za obecně nezpochybňované mezníky tématu vytvořené vědeckými autoritami.

Autor nejprve předkládá současný standardní výklad sledu událostí, naznačuje vývoj institucionálního rámce teroru a předkládá přehled politických procesů. Při sčítání počtů obětí se ztotožňuje s výsledky výzkumů ruského Memorialu.

Druhá část analyzuje zvolená historická díla s cílem zachytit vývoj diskuse, především problematiku mechanismů, motivů, struktury a počtu obětí teroru. Rozbory textů jsou samy o sobě brilantní, mají kompaktní strukturu a čtenářsky příjemnou dynamiku, informují o podstatných tezích. Pozastavuji se však nad tím, že se autor nespokojil s dobovým kontextem, a snaží se zpětně identifikovat v životě příslušných historiků důkazy, které by jejich práce usvědčily z „ideologického podtextu“. Jeho medailony historiků mají přitom citelné mezery. A pokud by i byly dokonalé, opravdu je dnes relevantní zvažovat, zda například Conquestovy teze ovlivnila více jeho práce v poválečném antisovětském centru britského ministerstva zahraničí nebo členství v britské komunistické straně, kam Conquest vstoupil v roce 1937? O nevyhnutelnosti působení subjektivní životní zkušenosti na práci každého historika snad není pochyb – a to i v současnosti, což autor překvapivě popírá.

Významnější výhrady mám k výběru textů. Autor ho detailně nevysvětluje a nepodkládá ho bohužel ani studiem další odborné literatury, která je k dnešku již značně obsáhlá a podrobně hodnotí stav bádání v průběhu jednotlivých období. Ačkoliv autor tvrdí, že chce popsat hlavní trendy uvažování, jeho práce zcela ignoruje zástupce totalitární koncepce 40. i 50. let a začíná teprve rokem 1968 společně s Robertem Conquestem. Nekriticky se spokojuje také s mnohými jeho nepřesnými tvrzeními a za málo podstatné tak považuje i sledování předválečných historických debat. Přitom část tezí, k nimž Conquest na konci 60. let dospěl, zaznívala již v polemikách západních marxistů právě v meziválečné době (např. že kořeny sovětského teroru vychází z trendu nastoleného Leninem a z tradic ruského samoděržaví).

Otázky vzbuzuje také skutečnost, že navzdory vydání dvou monografií *Les Procès de Moscou 1936-1938* v letech 1986 a 2006 je Nicolas Werth v posuzované diplomové práci prezentován jedinou kapitolou z diskutabilní Černé knihy komunismu. Podobně nejasná je volba zástupců sovětské historiografie Solženicyna(!) a Medvěděva, i jediného současného ruského historika Chlevnjuka. A konečně pokud chce autor sledovat světovou diskusi do roku 2008, jak v úvodu tvrdí, pak proč vynechal Sheilu Fitzpatrick, kompletně německou nebo východoevropskou historiografii?

Práci Mikuláše Černého tak doporučuji k obhajobě a s výhradou, že ta musí uspokojivě vyjasnit, z jakého důvodu byly výše uvedené myšlenkové proudy vyloučeny, ji hodnotím jako **velmi dobrou**.

Mgr. Daniela Kolářová

10.6.2009, Praha